

פניני הרמב"ם

יו"ל ע"י "קהילת הרמה" בירושלים עיה"ק תובב"א
שע"י יוצאי ישיבה הרמה דלונדון יצ"ו

בנשיאות עט"ר מרן ראש הישיבה הגאון הגדול רבי אליקים שלעזינגער שליט"א

פניני רבינו:

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. (כח. י.), ברש"י: על ידי שבשביל שרעות בנות כנען בעיני יצחק אביו הלך עשו אל ישמעאל הפסיק הענין בפרשתו של יעקב וכתוב וירא עשו כי ברך וגו' ומשגמר חזר לענין הראשון ע"כ, ועוד י"ל בזה מה שהפסיק במה שהלך עשו אצל ישמעאל, מפני שהפסק זה גופא שייך לתולדותיו של יעקב אבינו, כי תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים, ואפילו אם גם בלא כוונתם, ע"י עבודתם השלמה מתעוררים אחרים למעשים טובים, נחשב זה לזכות להצדיקים כאילו עשו זה המעשה הטוב, כי על ידם נשתלשל הדבר, וזיכו את הרבים, וע"כ מה שעשו נשא בת ישמעאל מפני שבנות כנען רעות בעיני אביו היה ע"י שראה עשו שיעקב עשה כן לילך לחרן וכמו שכתבנו במקום אחר שלא נתעורר עשו לעשות כן אלא ע"י שראה את יעקב, כמש"כ וירא עשו אחרי וישמע יעקב, ממילא גם מעשה הטוב זה של עשו לתולדותיו של יעקב אבינו שייכת.

ומכאן נדע שלפעמים אדם העובד את ה' בשלמות ואחרים רואים עבודתו ולמדים ממנו, הוא משפיע יותר מכאלה שמזניחים עבודתם וכל עסקם ומגמתם רק להשפיע.

והוא גם ענין ויצא יעקב וכו' פנה הודה פנה זיוה וכו' בזמן שהצדיק בעיר היא הודה היא זיוה כו', דבזמן שהצדיק בעיר והוא עובד את עבודתו לה', לא ניכר שהוא משפיע על כל העיר שלמדים ממנו, וסביבתו מושפעת ממילא אע"פ שהוא תם יושב אהלים, רק כשהולך אז רואים כי פנה הודה פנה זיוה, כי הודה וזיוה היה בכח עבודתו של הצדיק שהיה מבהיק אורו על כל העיר.

(מתוך ספר בית אב עה"ת ח"א)

ויחלום והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו. (כח. יב.), מוטל כאן יסוד גדול ותיאור מהלך החיים, שהחיים דומה לסולם שהמלאכים עולים וירדים בו, כן הוא חיי האדם, מלא עליות וירידות, זמנים יותר טובים וזמנים פחות טובים, זמני שמחה וזמני יגון ח"ו וכו', אך מה שיש לזכור תמיד הוא: "והנה ה' נצב עליו", הכל מתנהל ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו שהוא עומד ממש עליו ומשגיח על כל מקרה קלה.

(משיעור חומש שנת תשנ"ז לפ"ק - כתבי תלמידים)

פניני רבינו – בהלכה:

ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשתיו וישכב במקום ההוא. (כח. יא.), במדרש: ומה היה אומר ריב"ל אומר ט"ו שיר המעלות וכו' רבי שמואל ב"ר נחמן אומר כל ספר תהלים היה אומר ע"כ, יש לראות מכאן שמותר לומר תהלים בלילה, וצ"ע מש"כ בספרים שאין לומר בלילה.

(מתוך ספר בית אב עה"ת ח"א)

ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשתיו וישכב במקום ההוא. (כח. יא.), איתא בחז"ל שהתפלל ערבית, ויש לעיין דהלא קיי"ל (ברכות דף כז:): דתפלת ערבית רשות, ולמה נזכרה כאן בתורה? וי"ל דאמנם נזכר כאן בצורת רשות, דאילו באברהם נאמר "וישכם בבוקר", ואיתא בחז"ל שהתפלל שחרית, והיינו שהשכים על מנת להתפלל, דהיינו חובה, וכן ביצחק נאמר "ויצא יצחק לשוח בשדה", דמשמע שיצא כדי להתפלל, והיינו חובה, אך ביעקב נאמר שהלך לדרכו אלא שבמקרה פגע במקום והתפלל, כדאיתא בחולין (דף צא:), הרי שלא יצא על מנת להתפלל, אלא שאח"כ החליט להתפלל, והיינו מפני שרשות הוא.

(משיעור חומש שנת תשנ"ז לפ"ק - כתבי תלמידים)

אעבור בכל צאנך היום וגו' וכל שה חום בכשבים וטלוא ונקד בעזים והיה שכרי וגו' ויחמנה בבאן לשתות וגו' ותלדן הצאן עקדים נקדים וטלאים. (ל. לב, לט), עי' בקצות החושן (סי' שלג סק"ו) שהביא לדברי התרומת הדשן (פסקים סי' קל) שנתקשה איך יכל יעקב אבינו לקנות את כל הולדות, והלא דבר שלא בא לעולם הוא, והתרומת הדשן כתב שכבר היו הולדות מעוברות ובגדר עבידי דאתי', אולם הקצות החושן יצא לחדש דשכירות פועל קני אפילו בדבר שלא בא לעולם עיי"ש [ועוד תירץ על פי חידושו הידוע דקודם מתן תורה לא היה החסרון של דבר שלא בא לעולם], והנה פשטות רהיטות הפסוקים משמע טפי כהתרומת הדשן, דכבר היו מעוברות, ולכן מיד אחרי ששתו בשקתות המים הולידו.

(משיעור חומש שנת תשנ"ט לפ"ק - כתבי תלמידים)

* * *

פניני הפרשה [מפי סופרים ומפי ספרים]:

ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלהים וזה שער השמים. (כח. יז.), פי' דיעקב אע"ה היה מסתפק בדבר אם זה השראת השכינה שהיה לו דהיינו מראות הנבואה באה לו ע"י שהיה ישן שם ואם לא היה ישן לא היתה לו זאת הנבואה, א"כ אין צריך להצטער על מה שהיה ישן שם, או לאו אלא משום שהמקום הוא קדוש, א"כ אי נמי לא היה ישן ג"כ היה לו השראת

השכינה מחמת קדושת המקום, אח"כ הבין ואמר וירא ויאמר מה נורא המקום הזה ע"כ הצטער על מה שישן כמו שפירש"י, ע"כ וישכם וישם אותה מצבה היינו שהקריב קרבנות לכפר עליו וק"ל.

(מהרי"ל דיסקין עה"ת)

וישכם יעקב בבקר ויקח את האבן אשר שם מראשתיו וישם אתה מצבה ויצק שמן על ראשה. (כח. יח.), לא בנה מזבח כי חשש פן יקריבו עליו לעבו"ז יושבי הארץ אבל מצבה לא היה דרך הער"ג להקריב עליה, כמו שאמרו בספרי אשר שנא, שהיתה אהובה בימי האבות, ועיין רש"י שופטים.

ולא הקים אותה בלילה דאין בונין בהמ"ק בלילה כמו שאמרו וביום הקים כו'.

(משך חכמה)

* * *

קול רבינו [מאמרי מוסר והשקפה]:

מאמר "סולם מוצב ארצה"

[מתוך ספר בית אב שיחות – נאמר בשנת תשנ"ג לפ"ק]

* * *

וירדים בסלם ניחא ומאן דאמר עלים וירדים ביעקב מעלים ומורידים בו אפזים בו קפזים בו שונטים בו שנאמר ישראל אשר בך אתפאר את הוא שאיקונין שלך חקוקה למעלה עלים למעלה ורואים איקונין שלו וירדים למטה ומוצאים אותו ישן משל למלך שהיה יושב ודן עולים לבסילקי ומוצאים אותו דן ויוצאים בפרוד ומוצאים אותו ישן עכ"ל, פי' דהמלאכים לא מבינים האיך יתכן זה להיות חי למטה, בגוף הישן וראשו מגיע למעלה להיות חקוק בכסא הכבוד, והם תמהים וצוחקים מזה, אבל הקב"ה דייקא רוצה כן כאמרם בגמרא חולין (דף צא:) צדיק זה בא לבית מלוני ויפטר בלא לינה, כי הצדיק כל מעשיו ומשמשיו קדושים.

ובנפש החיים (שער א פרק יט) דייק לשון 'ארצה', דהיינו כך רצונו ית"ש שתגיע סולם העליה ארצה.

ענין סולם מוצב ארצה וראשו מגיע שמימה שהראו ליעקב אבינו, הוא דרך ההשפעה והתיקונים מלמטה למעלה ומלמעלה למטה, שעיקר התיקונים הם דייקא במעשי התחתונים להעלות ולקדש, וכמש"כ החובות הלכות בשער הפרישות (פרק א) שזה כל תכלית עוה"ז שע"י הנשמה הנתנת בגוף יתעלה האדם להיות כמלאך ד' וע"ז נאמר ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה, והמלאכים לא שייכים לזה [וכתב החוה"ל שבחינה זו שייכת לכל באי עולם - וכמש"כ גם הרמב"ם בסוף הלכות שמיטה ויובל - אלא שזה שנאמר בפרטות לישראל שזוכים למעלה עליונה בהיות נשמותיהם ממחצבות קודש עליון יותר].

ואכן בזה מתפרשים דברי המדרש רבה (סח, יב): "רבי חיא ורבי ינאי חד אמר עלים וירדים בסלם וחד אמר עלים וירדים ביעקב מאן דאמר עלים

[וכן ענין החזקת התורה, שהמחזיקים והממון צריכים שיהיו ראויים לזה, שמכחם תעלה ההשגה למעלה, ולא כהטועים שחושבים להעזר ע"י רשעים שאינם שייכים כלל לסולם העליה, היתכן שמהם תצא תורה, כשם שאי אפשר לפירות בלי שרשי האילן כן לא יתכן דבר כזה].

ואם הנהגת גופו של אדם אינה מתאימה לסולם השלמות, נמצאת תורתו של אדם זה פורח באויר, וכמו שאמרו **בגמרא חגיגה** (דף טו:) על תורתו של דואג ואחיתופל יעויי"ש.

ושלמות זו הוא סוד שגם המלאכים לא השיגוהו, וע"כ שאלו מה לילוד אשה בינינו [כדאיתא **בגמרא שבת** (דף פח:) כשעלה משה שקבל תורה], ולאחר שגילה להם הקב"ה מדרגה זו שילודי אשה יכולים להשיגו - בחינת אחוז בכסא - מסרו למשה מתנות, והשטן גילה לו סוד הקטרת, ודאי לא ריח הבשמים מסר לו, אלא ענין קטורת שעשנו עולה ומקטר למעלה שהוא נח"ר ליוצרו, והיא עבודת האדם ושלמותו [עי' עוד בבית אב שיחות פרשת פקודי, ובמאמרי פורים (שיודפס בס"ד בחלק המועדים)].

ואפשר דהוא שאמר יעאע"ה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים ואנכי לא ידעתי, שלא נתגלתה ליעקב אבינו בחינה זו רק עתה, וע"כ עשה את האבן מצבה ואמר זה בית אלקים וביקש לחם לאכול ובגד ללבוש והיה ה' לי לאלקים. וכמה מדויקים בזה כל פסוקי הפרשה וילן שם, שינה - כי בא השמש - היינו למטה מן השמש, ויקח מאבני המקום - אבנים פשוטים - וישם מראשותיו, כי הם האבנים והשינה הם העלו המחשבה והדביקות עד לכסא הכבוד, וכמש"כ **האבן עזרא** בשם ר' שלמה ז"ל בפסוק יב כי סולם זה רמז להנשמה העליונה ומלאכי אלקים מחשבות החכמה עכ"ל, והוא פי' מראשותיו וכמשנ"ת.

נמצא שבזה מתבאר מש"כ **הרמב"ם בהלכות דיעות** (פ"ה ה"א) שכשם שהחכם ניכר בחכמתו כן ניכר באכילתו ובשינתו וכו', ויובן לפי האמור כי דייקא עי"ז יכול להיות ניכר בחכמתו כי כדי להעלות מחשבתו צריך שתתחיל העליה מלמטה בהנהגת הגוף.